

אייר התשפ"ד
פרקי אבות פרק ב'

לעילוי נשמת
הרב הפ"ץ בן אסתר זצ"ל

פרשת קדושים

עלון חידושי תורה ושאלות על פרשת השבוע ועניינא דיומא מ- א' ועד ת' ממפרשי ומדרשי חז"ל
התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה 64 פסוקים = נוגה

נארא ונהנה ריח סערה באה מן הצפון ענן גדול ואש מתלקחת ונגה לו סביב ומתוך פני החשמל מתוך האש. (יחזקאל א ד)

כאשר יהודי מברך על דברי מאכל קודם אכילתם, ועובד את השם בכח האכילה היא - הרי מוציא את ניצוצות הקדושה משייכותם עד אותה עת לקליפת נוגה, ומעלה אותם לקדושה. קדושים תהיו פי קדוש אני י-הנה א-להיכם אמרו חז"ל קדש עצמך במותר לך.

בפרשת קדושים 51 מצוות, מתוכן 13 מצוות עשה ו-38 מצוות לא תעשה (ספר החינוך)

עשה: יראת אב ואם • פאה • לקט • הנחת פאת הכרם • הנחת פרט הכרם • שופט שישפוט בצדק • תוכחה לישראל שאינו נוהג כשורה • אהבת ישראל • נטע רבעי • היראה מן המקדש • כבוד חכמים • צדוק המאזנים והמשקלים והמידות • שישרפו מי שיתחייב שריפה. **לא תעשה:** שלא לפנות אחר עבודה זרה, לא במחשבה ולא בדיבור ולא בהבטה • שלא לעשות עבודה זרה לא לעצמו ולא לזולתו • שלא לאכול נותר • שלא לכלות הפאה בשדה • שלא לקחת שבלים הנופלים בשעת הקציר • שלא לכלות פאת הכרם • שלא ללקוט פרט הכרם • שלא לנגוב שום ממון • שלא נכחש על ממון שיש לאחר בידינו • שלא להישבע על כפירת ממון • שלא נשבע לשקר • שלא לעשוק • שלא לגזול • שלא נאחר שכר שכיר • שלא לקלל אחד מישראל בין איש בין אישה • שלא להכשיל תם בדרך • שלא לעוול המשפט • שלא לכבד גדול בדין • שלא לרכל • שלא לעמוד על דם רעים • שלא לשנוא אחים • שלא להלבין פני אדם מישראל • שלא לנקום • שלא לנטור • שלא להרביע בהמה עם מין שאינו מינו • שלא לזרוע כלאי הכרם ולא נרכיב שום אילן בארץ • שלא לאכול ערלה • שלא לאכול ולשתות כדרך זולל וסובא • שלא לנחש • שלא לעונן • שלא להקיף פאת הראש • שלא להשחית פאת הזקן • שלא נכתוב בבשרינו כתובת קעקע • שלא לעשות אוב • שלא לעשות מעשה ידעוני • שלא להונות במידות וכל המידות בכלל • שלא לקלל אב ואם • שלא ללכת בחוקות הגויים.

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו פי קדוש אני י-הנה א-להיכם. (ויקרא יט ב) מה הטעם שתיבת קדושים נכתבה בכתב חסר ללא האות ו', והתיבה קדוש נכתבה בכתב מלא עם האות ו' ?

לפי שהרוצה ללכת בדרכי ה', לא בקפיצה ובפסיעה אחת יכול לעלות בהר ה', רק במדרגות יעלה, כי לא כל אדם יכול להיות צדיק תיכף ומיד כמשה רבינו וכאליהו הנביא, אלא מידי יום ביומו יוסיף האדם יראה וקדושה עד שיתקדש ויטהר מאוד, וזה מה שמתחיל הפסוק קדושים חסר ו', שבתחילה יהיה מתון ויתקדש יום ביומו יותר ויותר, ורק לבסוף פי קדוש בקדושה מלאה, וקרוב אל ה' שקדוש הוא. א"נ על דרך שאמרו חז"ל (פסחים נ ב) לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. וזהו שאמר בתחילה קדושים תהיו. חסר דאפילו שלא לשמה ומתוך שלא לשמה בא לשמה. א"נ על דרך שאמר קין לקב"ה וְהָיָה כָּל מִצְאֵי יַדְהֶגְנִי (בראשית ד יד) והקב"ה נתן לו אות דכתיב וַיִּשָׂם י-הנה לקין אות לבלתי הפות אתו כל מצאו. (בראשית ד טו), איתא בתיקוני זהר (תיקון ס"ט קי"ח ע"ב) דהקב"ה רשם אות ו' במצחו של קין משמו של הקב"ה, וכל זה דווקא לקין שהרשיע הרבה לפני המקום היה צריך אות ו' לשמירה, לא כן האדם הקדוש, ה' שומרו בכל מקום כדכתיב וּמִזְרָאֲכֶם וְחַתְכֶם יְהִיָּה עַל כָּל חַיַּת הָאָרֶץ (בראשית ט ב), וזה רמז הפסוק בתחילה קדושים חסר, לפי שמי שהם קדושים אין צריכים אות ו' לשמירה, משום שצדקתם וקדושתם היא שמירתם. א"נ איתא בפרקי אבות (פ"ב מ"ד) וְאַל תִּאֲמַן בְּעַצְמְךָ עַד יוֹם מוֹתְךָ, ותמיד יראה אדם את עצמו בקדושה חסירה. שהרי יוחנן כהן גדול שימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי [ברכות כ"ט ע"א]. ואיתא בחובת הלבבות (שער הפרישות פ"ג) בגדול מעלת הפרישות והבדידות, שאין רצון ה' להיות האדם פרוש, אלא רצון ה' שיהא האדם אוהב את חברו ויתחבר עמהם ללמדם בינה והשכל בתורת ה' לכן פרשה זו נאמרה בהקהל מפני שרוב גופי תורה שתקויים התורה תלויים בזה ללמוד וללמד ולהיות ממלכת פהנים וגוי קדוש. וזהו שאמר הכתוב קדושים תהיו פי קדוש אני י-הנה א-להיכם. כמו שאני ה' אלוקיכם משגיח עליכם, כן אתם לא תסורו מהם, רק תשבו ביניהם ותורו להם את דרך התורה והמצווה. (אמרות ה) א"נ מצוות עשה על כל איש ישראל ללכת בדרכי ה', ולהיות גומל חסדים ובעל מידות מתוקנות, ומצוה על האדם להידמות אליו יתברך כפי כוחו שנאמר (דברים כח ט): וְהִלַּכְתֶּם בְּדַרְכָיו (משנה תורה להרמב"ם) וזהו קדושים תהיו פי קדוש אני י-הנה א-להיכם, אבל לא דימה האדם לעצמו שיוכל להגיע לקדושת הבורא יתברך. וכדאיתא במדרש (ויקרא) קדושים תהיו יכול תהיו כמוני ת"ל פי קדוש אני י-הנה קדושותי למעלה מקדושתכם, לכך כתיב קדושים חסר אבל הקב"ה בודאי הוא קדוש מלא. (טעמא דקרא)

וְאֶהְבֶּתְךָ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךְ אָנֹכִי י-הנה. (ויקרא יט יח) איתא בגמרא (שבת לא א) מעשה בגוי אָחָד שָׁבָא לִפְנֵי שְׂמַאי. אָמַר לוֹ: גִּיּוּרֵי עַל מְנַת שְׁתַּלְמִדְנִי כָּל הַתּוֹרָה פּוֹלָה כְּשֶׁאֲנִי עוֹמֵד עַל רֶגֶל אַחַת! דְּחָפּוּ בְּאַמַּת הַבְּנֵן שְׁבִיבָדוּ. בָּא לִפְנֵי הַלֵּל, גִּיּוּרֵיהּ. אָמַר לוֹ: דְּעַלְךָ סְנֵי לְחֻבְרָךָ לֹא תַעֲבִיד — זו היא כל התורה פולגה, נאידיך פירושה הוא, זיל גמור. מה הביאור במה שאמר כְּשֶׁאֲנִי עוֹמֵד עַל רֶגֶל אַחַת? מדוע שמאי דחפו והלל קרבו? מבאר ה"בן יהודע' איתא בגמרא 'אמת מלבן לבוני ושקר קאים על חד כרעא' כי קו"ף ורי"ש יש להם רגל אחת בלבד ורק אות ש"ן נתנה בראש, מפני כי המדברים שקר מוכרחים לדבר תחלה מעט אמת כדי שיאמינו בשקריהם, והנה זה שהיה בתחילה עכו"ם ודבק בדרגא דשקר אף על פי שרצה עתה ללמוד תורה אינו רוצה לעזוב דרגא דשקר דקאים אחד כרעא, ולזה אמר לְמַדְנִי תּוֹרָה כְּשֶׁאֲנִי עוֹמֵד עַל רֶגֶל אַחַת רצונו לומר בעודו אוהו במידת השקר, וְשְׂמַאי דְּחָפּוּ בְּאַמַּת הַבְּנֵן כי התורה היא קיומו של עולם, לכך התלמידי חכמים נקראין בנאין אַל תִּקְרִי 'בְּנִיךָ' אֶלָּא 'בּוֹנֵךְ' והבנין אי אפשר לבנותו על יסוד רעוע, אבל הַלֵּל אמר לו מֵאַן דְּסִנֵּי לָךְ לְחֻבְרָךָ לֹא תַעֲבִיד, שאי אפשר שיהיה שהאדם בוחר בשקר דהא ודאי לא תרצה שאחרים משקרים בך ותשנא זאת! על כן אתה לא תשקר באחרים. ביאור נוסף — איתא בפרקי אבות (א ב) על שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֵבֹדָה וְעַל גְּמִילוּת חֲסִדִּים. כל זה בזמן שבית המקדש היה קיים, אמנם עתה בגלות שאין לנו עבודה (שהיא עבודת הקרבנות) ולא תורה בשלימות נמצא שאין לנו אלא גמילות חסדים. זהו שאמר כְּשֶׁאֲנִי עוֹמֵד עַל רֶגֶל אַחַת היינו על עמוד אחד, שלא רצה לקיים אלא גמילות חסדים בלבד. דְּחָפּוּ [שמאי] בְּאַמַּת הַבְּנֵן שְׁבִיבָדוּ — רמז לעמוד התורה, כדאיתא אַל תִּקְרִי 'בְּנִיךָ' אֶלָּא 'בּוֹנֵךְ' (ברכות סד א) לפי שהתלמידי חכמים נקראים בונים, והלל אמר לו דְּסִנֵּי לָךְ לְחֻבְרָךָ לֹא תַעֲבִיד, ואע"פ כן אמר לו אתה צריך לתורה, כמו שאמר לו נאידיך פירושה הוא, זיל גמור ועל כל אתה צריך ללמוד ולקיים את התורה. (פנינים משולחן הגר"א)

מקורות / חידודים *

א. **בני שנואה** - והא דלא תקשי ליה נמי אבני שנואה דכתיב (בראשית כט לא) **פִּי שְׁנוּאָה לָאָה גו'** הא אוקמוה בפרק י"ג ששנואין מעשה עשו כו' ולא שהיתה שנואה ליעקב ע"ש. (חידושי הלכות שם) **בני נדוי** - בטור י"ג בני נדה ולא משמע כן דלא חשיב הכא אלא הבנים שנולדו מדבר הקרוב לעבירה אבל בני נדה מאיסור כרת כשאר עריות וק"ל. (חידושי הלכות שם) **בני תמורה** - נחלפו לו נשותיו כסבור לבא על זו והיא אחרת. (הרא"ש שם) **אנוסה** - פירש"י (נד ז' א) אונס שינה, מתוך שהוא נאנס בשינה אינו מתאוה לה כל כך ומשמש לקיום מצות עונה בעלמא או לרצותה ולבו קץ בה והוא מבני תשע מדות דאמרו בנדרים (דף כ:).

ה. **קָשָׁם שְׁמִצּוֹה עַל אֲדָם לומר דָּבָר הַנְּשָׁמַע, כֶּף מִצּוֹה עַל אֲדָם שְׁלֵא לומר דָּבָר שְׁלֵא נִשְׁמָע.** נראה לי דמפיק לה מדכתיב (ויקרא יט, יז) 'הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ' לשון הוכחה וגם הלשון כפול דדרשינן אפילו כמה פעמים ועיין הריטב"א ז"ל. (בן יהוידע שם).

כך **מצוה לומר דבר שאינו נשמע** פי' לרבים אבל לחבירו עד הכא' כדאמר' בערכי' (דף ט"ז ע"ב) והא דאמר' בפ' במה בהמה יוצאה (שבת דף נ"ה ע"א) לוכחינהו מר להני דבי ריש גלותא א"ל לא שמעי' מנאי א"ל א"ג דלא מקבלי לוכחינהו התם כשלא הוכיחם כלל אלא שמכיר בהם שלא ישמעו כי אולי ישמעו ועוד כדי שלא יהא להם פתחון פה אבל אחר שהוכיח' פעם אחרת ולא שמעו ומכיר בהם שלא ישמעו עוד מצוה שלא לומר להם כלום. (הריטב"א שם) פירש"י דכתיב הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ להוכיח מי שמקבל ממנו עכ"ל. מלשון כפול דריש ליה ובעלמא דרשינן מיניה הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אפילו מאה פעמים. ועוד יש לפרש הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ לעמיתך כדרשינן בעלמא עמיתך עמיתך במצות שמקבל תוכחה ובהפך שאינו מקבל תוכחה. (חידושי אגדות שם)

את עמיתך. בתנא דב"א (ח"א פ"ה) לעמיתך שהוא אוהבך ושהוא עמך בתורה ומצות אתה חייב להוכיח אותו, אבל לרשע שהוא ע"נאך אין אתה חייב להוכיח אותו, וגם אי אתה רשאי להוכיחו שנאמר (משלי ט ז) **יִסֹר לִי לֵץ לֵץ לֵץ לֹא יִקְחוּן קִלְוִן וּמוֹכִיחַ לְרָשָׁע מוּמוֹ. אֵל תּוֹכַח לֵץ פֶּן יִשְׁנֹאֶךָ** וכמאמרם (בימות ס"ה ב) כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע כך מצוה על האדם שלא לומר דבר שאינו נשמע. ר"א אמר חובה שנאמר **אַל תּוֹכַח לֵץ.** ובספר היראים לרא"מ (ס"י ל"ז) אם ברור הוא שלא יקבלו טוב לו לשתוק, שלא להרבות עליו עונש משוגג למזיד, משאינו מותרה למותרה. (הכתב והקבלה - ויקרא יט ז)

י. איתא במדרש (ספרא) **אַלְלִיָּם** זה אחד מעשרה שמות המגונים שנתגנה בהם עבודה זרה לשם מעשיה. **אלילים** על שם שהם חלולים, **פסל** על שם שהם נפסלים, **מסכה** על שם שהם נסוכים, **מצבה** על שם שהם עומדים, **עצבים** על שם שהם שנעשים פרקים פרקים, **תרפים** על שם שהם מרקיבים, **גלולים** על שם שהם מגועלים, **שקוצים** על שם שהם משוקצים, **חמנים** על שם שהם עומדים בחמה, **אשרים** על שם שהם מתאשרים מאחרים. מ. **לא תאכלו על הדָּם** (ויקרא יט כו) - לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם (ברכות י ב) איתא בזוה"ק (פרשת ויקהל ח"ב ר"י א) דבעת השינה נשמתא פרחא מיניה, ולא נשאר רק הנפש הבהמית, והיא רביעית הדם שבלב כי הדם הוא הנפש, ועל כן הסט"א מתפשט בגופא, ולא תתיישב נשמתא קדישא לדוכתא עד לאחר התפילה, על כן קודם דאתהדר נשמתא קדישא לדוכתא, אסור למיהב תוקפא לנפש הבהמית הוא הדם דהיא תוקפא לסט"א. כתב הי"שמח משה' על פי זה יתבאר **לא תאכלו על הדָּם** דלא תאכלו קודם שתתפללו, היינו על דמכם בעוד שהדם הוא הנפש הבהמית שולט לבדו בגוף האנושי. (ישמח משה עה"ת)

ל. **ואמרי לה במ"ו.** ואם תאמר היכא אשכחן הנהו מ"ו מקומות הא לעיל לא מצינא לאשכוחי אלא שלשה לאויין. ויש לומר דחשיב כל המקומות שהוזכרו בגר כמו גרים הייתם וכמו **וְאַהֲבַתְּם אֶת הָגֵר** וכיוצא בו. תלמיד הר"פ ז"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל וזה לשונו נראה לי דכל היכא דכתיב בהם בגר או כגר וכאזרח וכיוצא בו קרי ליה אזהרה. אבל כמדומה לי שאין החשבון מכוון לא לל"ו ולא למ"ו והמחלוקת שיש בין החשבונות הללו מפני שזה מחשב כל המקומות שנזכר בו הגר וזה אינו מחשב אותם המקומות שנזכר בהם בתורה עני ויתום ואלמנה. (שיטה מקובצת שם)

פ. **איני יודע שעני מאכל הוא** - פירוש דכיון דכתיב **אֶת פְּרִיו וְדָאֵי** בעץ מאכל איירי מה ת"ל **עֵץ מְאֻכָּל** עץ שטעם עזו ופריו שוה ואיזה הוא אומר זה פלפלין. וא"ת אימא אתרוג כדאמרין בסוכה בענין **פְּרִי עֵץ הָדָר.** לא היא דהא פשיטא ומאי שנא משאר אילנות והא לא איצטריך לרבויהי אלא ודאי לרבות פלפלין איצטריך משום דלכי יבשי לא חזו למיכלינהו בעיניהו כשאר פרי. (הריטב"א - ברכות לו ב)

איתא בגמרא (יומא פה ב) משל על דבר מדברי תורה שהוא חביב ונחמד ביותר, הִנְנוּ דְאַמְרֵי אֵינְשֵׁי: **טָבָא הָדָא פִּלְפֻלְתָא חֲרִיפָא מְמֵלָא צְנָא דְקָרִי,** טוב פלפל חריף אחד ממלוא הסל דלועים, שיש בו טעם יותר מבכולם. וצריך להבין למה דימו את מלתא יקרא דלית לה פרכא לפילפלא? הגמרא מבארת שהפלפלין טעם העץ כטעם הפרי, וזה רומז על התורה שנשיג לעתיד שהיא חביבה ויקרה ביותר, שהפשת והפנימיות שניהם רוחנים מסוג אחד, ולכן כל דבר החביב דלית לה פרכא מכנים אותו בשם פלפלתא. א"נ הטעם שמדמין דברי תורה לפלפלין, כי בגמרא משני הא ביבשתא הא ברטיבא, דפלפלין יבשים אין ראויים לאכילה אבל רטובים ראויים, וכן אמרו רבותינו ז"ל על דברי תורה **לְעוֹלָם יִהְיֶה בְּעֵינֶיהָ כְּהַדְשִׁים וְכָאֵלוּ הַיּוֹם קְבוּרָם מְסִינֵי,** ועל ידי כך תתקיים אצל האדם, ולכן מדמי דברי תורה לפלפלין שהם טובים החדשים דווקא מה שאין כן הישנים. א"נ דאמר רבתינו ז"ל אל"ף חכמה אל"ף בינה, ומקשים תרתי למה ליי? ומתריצים אל"ף חכמה בעד חלק הנסתר, ואל"ף בינה כנגד חלק הנגלה, והנה ב' פעמים אלף אלף [220] המלוי לבדו הוא **פל פל [220]**, לכן דברי תורה נרמזו בפלפלין שכל דבור נקרא פִּלְפֵּל. (בן יהוידע - ברכות לו ב)

ש. איתא במדרש (תנחומא ויקרא פרק יט סימן ג) **דָּבָר אֵל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַמְרַתְּ אֲלֵהֶם קְדוּשִׁים** תהיו מה ראה לומר הפרשה הזאת בכנוס. למה לא אמר, **דָּבָר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,** כשאר הפרשיות? אלא **אֵל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.** לפי שכל הדברות כלולים בה. כיצד? בדברות כתיב: אנכי ה' אלהיך (שמות כ ב). וכאן כתיב: אני ה' אלהיכם. בדברות כתיב: לא יהיה לך. וכאן, אל תפנו אל האלילים. בדברות כתיב: לא תשא. וכתיב כאן [ו] לא תשבעו בשמי לשקר בדברות כתיב: שמור את יום השבת (דב' ה יב). וכאן, את שבתותי תשמרו. בדברות כתיב: כבד את אביך ואת אמך. וכאן, איש אמו ואביו תיראו. בדברות כתיב: לא תרצח. וכאן כתיב: לא תעמוד על דם רע. בדברות כתיב: לא תנאף. וכאן, מות יומת הנואף והנואפת. בדברות כתיב: לא תגנוב. וכאן, לא תגנוב. בדברות כתיב: לא תענה. וכאן כתיב: לא תלך רכיל. בדברות כתיב: לא תחמוד. וכאן, לא תעשוק את רעך ולא תגזול, הרי כל עשרת הדברות כלולים בתורה. לכן כתיב: **אֵל כָּל עֲדַת.** וכנגד י' דברות ראשונות יש כאן י' פעמים אני ה', וכנגד י' אחרונות יש כאן י' פעמים אני ה' אלוקיכם. (מושב זקנים)

א"ג רמז שלא יורה בעה"ב היתר לעצמו בעיניו לקט שכחה ופאה, כי כך דרכו של שותף להיות מורה היתר לעצמו, ובפרט שהוא טרח חרש וזרע והשותף השני לא נקף אפילו אצבע קטנה בשדה זו, לפיכך באה אזהרה **לֹא תִגְנְבוּ** תיכף אחרי דיני לקט ופאה. וכן דרשו חז"ל **גְּלַתָּה יְהוּדָה מַעֲנֵי** על שגזלו מתנות עני (איכה רבה) (אזנים לתורה). א"נ **לֹא תִגְנְבוּ** בלשון רבים ללמדך כי הרואה (את הגניבה) ומחריש יש לו דין כמו הגנב עצמו. (חזקוני) ש. **עֲדוּתֶיךָ נֶאֱמָרְנוּ מֵאֵד** (תהלים צג ה) **עֲדוּתֶיךָ** בגימטריא **בעלת אוב (510)**, שאינה יכולה להעלות את המת בזכור בשבת. לכן נסמך **אֶת שְׁבֻתֹתֵי תְּשַׁמְרוּ** (ויקרא יט ל) **וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה פִּי יִהְיֶה בְּהֶם אֹב** (שם כ כז). (רבינו יהודה החסיד)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
התשובות אינם לחלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת ramnadlan018@gmail.com